

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS IR VIZUALIŲJŲ MENŲ KATEDRA

Lina Jurevičiūtė

Studijų programos Dailė (specializacija – tapyba) studentas

Vizualios raiškos dualumas tapybos darbų rinkinyje „Realybės fragmentai“

Magistro baigiamasis projektas

Darbo vadovas: prof. Gražina Arlauskaitė - Vingrienė.

Recenzentas: prof. R. Garbačiauskas

Šiauliai, 2018

ŠIAULIAI UNIVERSITY
DEPARTMENT OF MUSIC PEDAGOGY AND VISUAL ARTISTS

Lina Jurevičiūtė

Student of Fine Art study program (specialization – painting)

Duality of Visual Expression in the Collection of Paintings "Fragments of Reality"
Master Thesis

Research supervisor: Prof. G. Arlauskaitė - Vingrienė

Adviser: Prof. R. Garbačiauskas

Siauliai, 2018

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
I ĮVADAS	6
II KOLEKCIJOS KONCEPCIJA IR TEMOS ANALIZĖ	8
III MENINIS TYRIMAS, KŪRINIŲ ANALIZĖ	13
IV KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMAS	21
1 Darbo temos, idėjos paieškos	21
2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai	23
3 Kolekcijos analizė.....	33
V IŠVADOS	34
VI LITERATŪRA	35
VII PRIEDAI	36
1 Tapybos darbų kolekcija	36
2 Kompaktinis diskas.....	43

SANTRAUKA

Savo darbe analizuoju materialios ir dvasinės kultūros santykį, kaip pagrindą tapybos darbams kurti. Ekspresionistine tapyba, deformuodama pasaulį ir jo materialius objektus sukuriu vizualios tapybinės raiškos dualumą, tarp idėjos ir tikrojo realybės fragmento. Visi tapybos kolekcijos „Realybės fragmentai“ darbai turi kompozicinę struktūrą, kuria tam tikrą nuotaiką, emociją. Darbuose galima „išskaityti“ simbolinę prasmę, kurios reikšmingumas man kuriant darbų kolekciją yra svarbi. Žiūrovas darbus gal būt suvoks kaip spontanišką ekspresyvios tapybos išraišką. Ši tapybinė raiška, platus potėpis, linijos grubumas yra man organiška. Kūrybos plėtojimo lauką suvokiu kaip siekį tobulėti tapybinėje ekspresijoje, emocijoje, apie kurią Read H kalba: „vidinis elementas t. y. emocija turi egzistuoti; kitaip meno kūrinys nebus tikras.“ (Read H. 1994, 64).

XX a. aštuntajame dešimtmetyje menininkai A. J. Kuras, K. Dereškevičius, A. Švėgžda, A. Šaltenis siekė iškelti to laikmečio esmines vertybes ir socialines problemas. Jas perteikia savo darbuose naudodami kasdienybės vaizdus, tokius kaip viešasis transportas, daiktinės aplinkos irstančius objektus.

SUMMARY

In my work I analyze the relation of material and spiritual culture as the basis for creating paintings. Through expressionistic painting, by distorting the world and its material objects, I create a duality of visual art between an idea and a real fragment of reality. All works in the collection "Fragments of Reality" are structured compositionally that creates a certain mood and emotion. A symbolic meaning which is important to me while creating a collection of paintings can be perceived in my works. The viewer can comprehend my works as a spontaneous result of expressive painting. This pictorial expression, the broad touch, and the roughness of the line is organic for me. I perceive the field of creativity as an attempt to improve in the pictorial expression and in the emotion, about which Read H. says: "The inner element, i.e. the emotion must exist; otherwise the work of art will not be true." (Read H. 1994, 64) In the 1970's, artists A.J. Kuras, K. Dereškevičius, A. Švėgžda, A. Šaltenis sought to raise the fundamental values and social problems of that era. Artists presented them in their works using images of everyday life, such as public transport, moldering objects of the material environment.

I ĮVADAS

Temos aktualumas. Analizuojama vizualios raiškos dualumas, sąsają tarp materialumo ir dvasinio prado, kurią galima pastebėti dar Aristotelio filosofijų vingiuose, kur iškeliamos amžinos problemos, prie kurių grįžta vis daugiau kūrėjų. J. Černevičiūtė teigia, kad „Vartojimas postmodernioje visuomenėje tampa pagrindine veikla tapatumui kurti, nes tradiciniai tapatumo šaltiniai, tokie kaip šeima arba klasinė padėtis po truputį senka“ (Černevičiūtė J., 2012, 100), A. Andrijauskas, analizuodamas kultūrą, filosofiją ir meno profilius, pabrėžia sugebėjimą pasitenkinti mažuma, kai šalia veikia beprotiška masinė kultūra, o B. Černienės literatūroje ieškoma santykio tarp materialumo ir dvasingumo.

Darbo objektas. Vizualios raiškos dualumo, materialios ir dvasinės kultūros santykio problematika, jos interpretavimas tapybos darbų kolekcijoje.

Darbo tikslas. Santykio tarp materialios ir dvasinės kultūros problematika, Lietuvos XX a. aštunto dešimtmečio menininkų tapybos vizualios raiškos dualumas, darbų analizė. Tirti santykį tarp materialumo ir dvasinės kultūros, analizuoti literatūroje apibrėžiamą jų santykį, materialumo ir dvasios sampratas. Išreikšti vizualios raiškos dualumą.

Hipotezė. Tapybinė savastis materialių bei dvasinių pasaulių atspindys.

Darbo uždaviniai.

1. Aptarti materialaus ir dvasinio gyvenimo sampratas;
2. Išanalizuoti santykį tarp materialumo ir dvasingumo;
3. Atlikti tyrimą, kuriame analizuojami XX a. aštunto dešimtmečio Lietuvos tapybos darbai, kuriuose idėja perteikiama naudojant materialų objektą.

Tyrimo metodologija. Tyrimas atliktas remiantis XX a. menininkų tapytojų darbais, jų analize, kuris pagrįstas lyginant Lietuvos ir pasaulio menininkų kūrinių skirtumus.

Darbo struktūra. Teorinę darbo dalį sudaro materialinių ir dvasinių gyvenimų sampratų analizė. Materialumo, kaip daiktinės aplinkos, įtaka vartojimo kultūros atsiradimui. Aiškinamasi, koks santykis yra tarp materialumo ir dvasinio gyvenimo. Meninis tyrimas, kuriame analizuojama XX a. aštunto dešimtmečio Lietuvos menininkų tapybos darbai, kuriuose materialus objektas

vaizduojamas kaip pagrindinė figūra, perteikianti idėją. Magistro darbe pristatomos darbo realizavimo idėjos, analogai, eskizai, atlikto galutinio darbo fotografijos, literatūros sąrašas ir kompaktinis diskas.

II KOLEKCIJOS KONCEPCIJA IR TEMOS ANALIZĖ

Ar yra vaizdavimo dalumas (dvilypumas tarp tapybos materialaus objekto ir idėjos, kuri iššaukia emociją) tapyboje, ar yra ryšys, santykis tarp dvasinio ir materialaus gyvenimo, koks tas santykis ir nuo ko jis priklauso, ar jis gyvenimo eigoje gali keistis? Iškelti klausimai, į kuriuos atsakymo bus ieškoma ne tik teorinėje medžiagoje, bet ir tyrime. Tyrimas, teorinės dalies išvados padės analizuoti kūrybinį darbą. Santykis gali būti apibūdinamas kaip ryšys tarp dviejų matmenų, tikslas yra aiškiai apibūdinti tą ryšį.

Žaibiškai besiplečiančių technologijų kultūroje materialumo, daiktiškumo išaukštinimas negali turėti vienareikšmiško vaizdinio, tema yra dvilypė, ji gali būti teigiama ar neigiama. Siekiama analizuoti materialumo sureikšminimo padarinius, filosofines teorijas, sąvokas, teigiamus materialumo reiškinius, siekiant pabrėžti skirtumą tarp dvasingumo ir materialumo.

Materialinės gėrybės mums gali dovanoti lengvesnį ir paprastesnį gyvenimą, bet labai svarbu neprarasti ribos tarp santykių esmės ir egoistiškumo. Būtent tos ribos peržengimas pakreipia materialumą neigiama kryptimi. B. Černienė straipsnyje „Dvasinė kultūra“ teigia: „Racionaliausia“ savitarpio santykių formulė - „tu man -aš tau“. Kai žmogus saviraiškos siekia materialinėje veikloje, jis nebemato reikalo būti geras, nuoširdus. Asmenybė, išdalinusi ir suskaidžiusi atsakomybę, užtušuoja savo kaltę ir įpranta ją „versti“ kolektyvui, visuomenei.“¹ Savęs suvokimas kaip materialiojo prado atstovu verčia imtis kraštutinumų. „Ėmė atrodyti, jog svarbiausias gyvenimo tikslas - užimti kaip galima geresnę vietą tenkinant materialinius poreikius.“¹ Šiuolaikiniame pasaulyje geresnės pozicijos užėmimas gali pakeisti didžiąsias vertybes ir kaip to padarinys atsiranda egoizmas, materialinių gėrybių troškimas.

Materialiojo prado suvokimas nėra atsiejamas nuo daiktinių objektų, kurie supa mus kiekvieną dieną, kuriems jaučiame troškimą, tačiau iš kur tas noras atsiranda? A. Degutis teigia, kad „Norėjimo intencijos slypi pačiame žmoguje, o ne daiktų savybėse.“ (A. Degutis, 1988, 143) Žmogus siekia daikto norėdamas save pateikti kaip pilnavertę savo socialinės kultūros dalį, tiesiog jo išlavintas materialumas neleidžia savęs reprezentuoti be tam tikro daikto, objekto turėjimo. Paprasčiau tariant, naujausio telefono geidimas dažnai nėra susijęs su tuo, kad jame įdiegta nauja programinė įranga, bet jo norėjimas yra pagrįstas žmogaus troškimu turėti naują objektą, kuris

¹ Vosyliūtė A., „Vartojimas, kaip socialinė problema“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2003~1367158863727/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

socialiniame rate gali įrodyti jo aukštą statusą. Su šia idėja, mintimi sutinka ir J. Černevičiūtė, teikdama, kad „Komunikacijos ir pramogų erdvėje vartojimo kultūra iš dalies tampa paremta santykiu tarp individo tapatumo, reprezentuojamo masinės komunikacijos diskursuose, ir to, kaip žmonės identifikuoja save ir kitų socialinių grupių narius.“ (J. Černevičiūtė, 2012, 99) Mokslų daktarė prieina prie didžiausios materialumo išaukštinimo problemos – vartojimo kultūros.

Vartojimo kultūra atsiranda sumenkus tapatumo ieškojimo šaltiniams. „Anot Zygmunto Baumano ir Antony Giddenso, simbolinis vartojimas postmoderniame pasaulyje tampa pagrindine veikla tapatumui kurti, nes tradiciniai tapatumo šaltiniai, tokie kaip šeima arba klasinė padėtis, po truputį senka.“² Sunku suvokti, kaip šeimos vertybės gali nublankti prieš vartojimo kultūrą, kurioje nėra galimybės pajauti santykio „aš tau, o tu – man“, kuomet vyksta abipusis pasidalijimas, ryšio kūrimas. Vartojimo kultūra gali būti suvokiama kaip galimybė rinktis. J. Černevičiūtės manymu, „Vartojimo kultūra yra galimybė rinktis ir individualumas.“ (J. Černevičiūtė, 2012, 99). Vartojimo kultūroje svarbus momentas atitenka žmogaus psichologinei valiai nežiūrėti į vartojimą kaip į vienintelį savirealizacijos būdą, o suvokti kaip galimybę pasirinkti. Kiekvienas žmogus vartojimo kultūroje, kuri turi galimybę prisitaikyti prie skirtingų žmonių ir skirtingų jų poreikių, gali surasti sau reikiamų priemonių, galimybių, objektų. Materialumas negali būti atsiejamas nuo šiuolaikinės kultūros, žmogaus. T. Kečiarauškas knygoje „Tikrovė ir kūryba“ teigia, kad „daiktų suvokimas susipynęs su asmenine patirtimi. Daiktai sudaro mūsų kultūrinę aplinką.“ (T. Kačerauskas, 2008, 260) J. Černevičiūtė sutinka, kad nebeįsivaizduojama visuomenė be vartojimo, materialių objektų ir teigia: „vartojimo kultūra - tai šiuolaikinio modernaus pasaulio kultūra, kurioje centrinėmis vertybėmis tampa pasirinkimas, individualizavimas ir rinkos santykiai. Vartojimo kultūra išsireiškia kaip prekių vartojimo sistema, kurioje prekės tampa savikūros priemone.“ (J. Černevičiūtė, 2012, 20)

Pasauliui keičiantis atsiranda didelė atskirtis tarp žmonių, sugebančių atsispirti materialiajai kultūrai ir tarp tų, kurie joje pranyko. Atsiranda intelektualinis barjeras, apie kurį kalba A. Andrijauskas, teigdamas, kad „kultūra sparčiai plisdama platyn, daro didžiulę prarają tarp intelektualinės mažumos kuriamų dvasinių vertybių ir daugumos vartotojų „masinės kultūros“ produktų. <...> Masės jam – tai amorfinė jėga, nesugebanti išsiveržianti iš savo ribotumo. Visuomeniniame gyvenime masinės sąmonės stereotipai slegia mąstančius žmones ir neišvengiamai verčia juos susvetimėti ir užsisklęsti.“ (A. Andrijauskas. 2004, 353) Materialumas gali atvesti iki stereotipais besivadovaujančios visuomenės, todėl labai svarbu suvokti, kad materialumas yra

² Černienė B. „Dvasinė kultūra“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/problemos/article/viewFile/7173/4255>

dvilypis ir labai svarbu neprasmegti jo galybėse, nes kitaip atsiduriame masinės vartojimo kultūros įkarštyje. Dvasinio gyvenimo suvokimas, jo savitumas yra viena seniausiai analizuojamų temų. Iš esmės į jų suvokimą gilinasi ir pats Aristotelis savo darbuose, kuriuose jis paaiškina sąsają tarp „didžiadvasiškumo“ ir dorybės. Keturiolikos svarbiausios dorybės – narsumas, teisingumas, nuosaikumas ir supratingumas. „Dorybės yra tarsi skirtingos to paties brangakmenio briaunelės, todėl iš esmės neįmanoma turėti vienos kurios dorybės neturint visų. Senovės graikų filosofo, tyrinėtojo Aristotelio darbuose turėti ir lavinti dorybes reiškia geram žmogui turėti visą apimančią dorybę, paprastai vadinama „didžiadvasiškumu“ (lotynų kalboje reiškiančią „didžios sielos“).“ (B. Dupre, 2009, 133) Anų dienų sąvoka svarbi kaip atspirties taškas, kadangi nėra kalbama, kad didžiadvasiškas žmogus yra pasinėręs į tikėjimą, priešingai, dvasingumas suvokiamas kaip dorybė.

B. Černienė straipsnyje „Dvasinė kultūra“ teigia, kad dvasinė kultūra priklauso nuo požiūrių, papročių, principų. „Dvasinę kultūrą sudaro visi žmogiškosios savikūros procese sukaupti, paveldėti ir naujai kuriami požiūriai, papročiai, normos, principai, teigiantys veikliąsias žmogaus jėgas, įvairiais būdais išaukštinantys žmogų kaip visuomeninį individą ir būtybę apskritai.“³ Svarbu pastebėti, kad filosofė išskiria tris esminius dvasinę kultūrą sudarančius savikūros procesus, kurių metu vystosi žmogaus požiūriai, papročiai, normos, principai. Būtent paveldėtoji dvasinės kultūros dalis yra nepriklausanti nuo žmogaus, tačiau jis gali šią kultūros dalį bandyti naujai kurti.

Dvasinė kultūra yra neatsiejama dalis nuo socialinių vertybių. Kuomet žmogus atranda teisingą kelią savo socialinėje aplinkoje ir siekia pasimokyti iš savo klaidų, jam būties klausimai pasidaro žymiai lengvesni. „Žmogaus gyvenimas - tarytum veikiantis vulkanas: jis kupinas netramdomų troškimų ir juslių, prieštaringų santykių, jį reikia valdyti, suteikti jam kryptį, įjungti jį į sociumą“⁴. B. Černienės išskiriamas būtent sociumas, kuris ir yra teisingo dvasinio gyvenimo pagalbininkas.

Didžiausia blogybė, anot B. Černienės, yra tada, „kai savo galimybes nukreipiame ir naudojame tik išorinėms reakcijoms ar kūno instinktams, tuomet vietoje dvasingumo auginame egoizmą ir visas su juo susijusias savybes, arba – nepasitikėjimą savimi ir uždarumą.“⁵ Tokiu

³ Černienė B. „Dvasinė kultūra“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/problemos/article/viewFile/7173/4255>

⁴ Černienė B. „Dvasinė kultūra“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/problemos/article/viewFile/7173/4255>

⁵ „Dvasinis augimas – gyvenimo pilnatvė“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <https://ruvi.lt/2011/08/01/dvasinis-augimas-gyvenimo-pilnatve/>

atveju žmogaus gyvenime vyksta ne kas kitas kaip dvasinis nustumimas. Žmogus nustoja tikėti savimi ir sugrįžta prie materialiojo gyvenimo.

A. Andrijauskas dvasinėje evoliucijoje išžiūri priešpriešą, sakydamas, kad „Dvasinės evoliucijos pakopoje esantis žmogus pirmiausia ieško malonumų ir kitokių išorinių reiškinių, vadinasi, tai nėra pilnavertė asmenybė.“ (A. Andrijauskas, 2004, 247) Nepilnavertė asmenybė atsiranda tada, kai vidinės savybės nėra išugdytos tiek, kad atitiktų laikotarpio materialųjų technologijų išvystymo, daiktiškųjų vertybių lygį. „Dvi pagrindinės žmogiškojo buvimo plotmės buvo plėtojamos netolygiai.“⁶ Esama situacija yra padarinys to, kad žmonių dvasinės vertybės nespėja žengti su materija.

Kiekvieno žmogaus aplinka yra skirtinga, ji gali būti suprantama kaip subjektyvi realybė, kurioje žmogus, priklausomai nuo vertybių, jų struktūros, įvairių veiksnių gali formuoti savo dvasines vertybes. Kuo žmogus labiau tobulėja, kuo geriau pažįsta aplinką, kurioje gyventa, tuo labiau tobulėja jo dvasinės vertybės.

„Žmogaus gyvenimas plėtojasi dviejų būties dimensijų – materialinės ir dvasinės kultūros – sankirtoje. Materialinę kultūrą sudaro gamtos jėgų suvaldymas, o dvasinės kultūros sąvoka nusako žmogaus prigimties išlavinimą, žmogaus išplėtotas kūrybines, „esmines galias“ (K. Marksas)⁷ Dvi būties dimensijos nusako žmogaus, kaip individo, įsitvirtinimą ne tik materialiniame, bet ir socialiniame visuomenės gyvenime. Šios dvi dimensijos ne visuomet kinta vienodai, nes dvasinis pasaulis nėra stipriai vystomas, jam skiriama mažiau dėmesio, žmogaus egoizmas, garbės troškimas pradeda labiau reikštis.

„Prabanga, garbės troškimas traktuojami kaip esminiai trūkumai, neišvengiamai lemiantys asmenybės degradaciją ir pražūtį. Daoistai skelbia minimalistinę etiką, sugebėjimą pasitenkinti mažuma. Ragina mokytis žmones paprastumo ir kuklumo.“ (A. Andrijauskas 2004, 110) Daoizmo religinės ir filosofinės sistemos pradininkas Laozi, vertybių sistemoje išaukština dorovines, dvasines vertybes ir teigia, kad išmintingas žmogus neturėtų puoštis prabanga, daiktais, materialiomis gėrybėmis. Jis skatina vertinti kuklumą, paprastumą, meilę kitiems žmonėms ir juos supantį pasaulį. Sugebėjimas pasitenkinti mažuma yra išaukštinamas, kadangi visa būties esmė, Laozi manymu, nėra susijusi su materialumu.

⁶ Černienė B. „Dvasinė kultūra“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/problemos/article/viewFile/7173/4255>

⁷ Vosyliūtė A. „Vartojimas, kaip socialinė problema“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2003~1367158863727/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Mengdzi, pirmasis konfucianizmo tradicijos mąstytojas, iškėlė širdies, dvasios santykio su materialiu pradą ir proto problemą. Jis išskiria penkis negarbingus dalykus, iš kurių trečiasis yra aistra pinigams ir turtams, kuris sutrukdo rūpintis artimaisiais. (A. Andrijauskas 2004, 131) Svarbu suvokimas, kad turtas ir materialumas suvokiamos, kaip blogybė, kurios neigiama įtaka priverčia pamiršti moralinius prioritetus.

Santykis tarp materialumo ir dvasinio gyvenimo gali neegzistuoti. Bandydamas atsakyti į klausimą, koks yra ryšys tarp materialaus ir dvasinio pasaulio, filosofijos mokslų daktaras, ontologijos ir pažinimo teorijos profesorius Michaelis Laitmanas teigia, kad „tarp materijos ir dvasios nėra jokio ryšio. Gali kilti dvasiniais laiptais, likdamas tokia pačia materialioje būvyje, su tais pačiais įpročiais ir skoniais.“⁸ Taip pat, galima kilti ir materialiais laiptais, tačiau būti tame pačiame dvasiniame lygmenyje. Nebūtina materialinės kultūros įtaka nužemina žmogaus moralinį pasaulį. Šiame skubančiame pasaulyje atsiranda netgi sąlygos, kurių dėka materialumas gali padėti vystyti dvasinį pasaulį.

„Filosofija žino dvi priešingas pozicijas žmogaus prigimties atžvilgiu. Viena iš jų (Ž. Ž. Ruso) tvirtina, jog žmogus iš prigimties geras, o žiaurumas - socialinių sąlygų rezultatas. Todėl svarbiausia sudaryti tinkamas sąlygas žmoniškumo plėtotei. Kita srovė (N. Makiavelis, T. Hobsas, L. Fojerbachas, O. Špengleris, F. Nyčė ir kt.) biologizuoja žmogaus prigimtį: „žmogus žmoguvilkas“. Taigi „visų karas prieš visus“- natūrali būklė. Abi pozicijos vienpusiškos, nes iš tikrųjų žmogaus prigimtis universalinė.“⁹ Žmogaus prigimties universalumas leidžia plėtoti temą aiškinantis, koks santykis tarp žmogaus materialumo ir dvasinio gyvenimo.

Žmogaus dvasinio gyvenimo praraja priverčia žmogų atsitraukti ir nebežinoti, kur toliau keliauti. Nesuvokti savo būties prasmės ir turėti pavydėtiną materialinę padėtį, dažniausiai neturėti pilnavertiškumo statuso, kaip ir atvejais, kuomet žmogaus materialinė padėtis yra jį nuvilianti, o dvasinė emocija jam negali suteikti pilnatvės jausmo irgi nėra pilnavertė. „Žmogus nutolo nuo savęs. Kultūra išsiskleidė tarp jo ir realaus pasaulio.<...> Žmogui belieka vienintelė išeitis – nusikratyti ja, bėgti nuo jos.“ (Ortega y Gasset, 1970, 88) Kuomet analizuojama kritinė situacija, labai sunku rasti išeities taškus, kuriais galima vadovautis, todėl norisi bėgti ne tik nuo materialinės ir dvasinės kultūros.

⁸ „Dvasinė ir materialinė laisvė“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.laitman.lt/2016/04/29/dvasine-ir-materialioji-laisve/>

⁹ Černienė B. „Dvasinė kultūra“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/problemos/article/viewFile/7173/4255>

III MENINIS TYRIMAS, KŪRINIŲ ANALIZĖ

Aštuntojo dešimtmečio tapybą meniniam tyrimui pasirinkau dėl šios kartos kasdienės realybės fragmentų ekspresionistiško vaizdavimo tapyboje. Menininkų tapyboje išvelgiamas vizualios raiškos dualumas, kurį tikslingai analizuosiu.

Aštuntojo dešimtmečio tapybą A. Aleksandravičiūtė įvardina kaip A. J. Kuro kartą, kuriai priklausė K. Dereškevičius, P. R. Vaitekūnas, L. Gutauskas, L. Katinas, A. Švėgžda, A. Šaltenis. Šių menininkų pastangomis įtvirtinti lig šiol neeksponuoti kasdieniški motyvai, siužetai, temos, dalis jų ypač domėjosi kasdienybės reiškiniiais. Plastinės raiškos srityje menininkai daugiausiai nusiteikę ekspresionistiškai, vengė dekoratyvumo. (Aleksandravičiūtė A. 2002, 342) Siekis kalbėti apie fundamentalias vertybes, dramatismas ir ironija menininkų darbams suteikia tą sunkiai nusakomą vizualios raiškos dvilypumo pusę – paveikų idėjos, emocijos perteikimą. „Dekoratyvumą su dokumentika, ekspresionizmą su popmenu ir fotorealizmu meistriškai sujungė Kostas Dereškevičius ir ketvertas kurį, pasak Alfonso Andriuškevičiaus, labiausiai vienijo pastangos „deromantizuoti“ tapybą.“¹⁰

Neformalioji grupė 4 kartu rengė parodas ir atsigręžė į nepagražintą realybę – tai A. J. Kuras, K. Dereškevičius, A. Švėgžda, A. Šaltenis. Menininkus sieja kūrybos tematika, sąsajos su dabartimi ir kasdienybe. To laikmečio išgyvenimus tapytojai perteikia per tapybą. Petras Repšys yra palyginęs: „Kuro karta „davė“ tikrą realizmą, sakė tiesą į akis [...]. Akivaizdu, kad vėlesnioji generacija daug ką perėmė iš Kuro kartos.“¹¹ Jie vieni iš pirmųjų, kurie vaizdavo to meto ženklus, nors jie gali pasirodyti brutalūs, bet atskleidžia to meto svarbiausius punktus.

A. J. Kuras materialaus ir dvasinio pasaulio santykį perteikia naudodamas daiktus kaip idėjos perteikimo būdą. „Ankstyvuojų periodu Kuras naudojo ir tuo metu lietuviškai tapybai tipiškus motyvus – natiurmortus su dievukais, tapė peizažus. Bet septintajame dešimtmetyje jis greitai sukūrė su konkrečiais žanrais nebesusijusį savitą paveikslo tipą.“¹² Taip pat, jo kūryboje galima rasti originalių figūrinių darbų kasdienine tema. A. J. Kuras tapė daiktus, kurie būdingi

¹⁰ Grigoravičienė E. „Modernėjimas“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.mmcentras.lt/kulturos-istorija/kulturos-istorija/daile/tapyba/modernejimas/4870>

¹¹ „Tapyba: B. Gražys, H. Natalevičius, R. Sližys, M. Skudutis“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <https://www.7md.lt/daile/2017-09-29/Paroda-Tapyba-B-Grazys-H-Natalevicius-R-Slizys-M-Skudutis>

¹² Grigoravičienė E. „Modernėjimas“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.mmcentras.lt/kulturos-istorija/kulturos-istorija/daile/tapyba/modernejimas/4870>

sovietmečiui, jo kūrinuose galima rasti ir nemalonių momentų, tokių kaip tuštinimasi geležinkelio stoties viešajame tualete, kabinoje be durų. Paveikslų serija „Seni daiktai gamtoje“ (1977 – 1979 m.) vaizduoja materialius objektus, senus, sugedusius, išmestus daiktus, įvairius mechanizmus, technikos elementus, kurie nyksta, pasiduoda irimo procesui gamtoje. Nykimas, laikinumas išreiškiamas atsainiais potėpiais, juoda ar tamsiomis spalvomis, kurios atsikartoja ir kituose tapybos darbų cikluose. A. J. Kuras teigė „Sukūriau savo filosofiją – dangus ir žemė, ir daiktiškasis laikmuo. Tai mano mąstymo būdas, siekiu struktūros ir sudėtingumo. Man daiktai neįdomūs, man patinka jų pavidalai, daiktų neatpažįstamumas.“ (D. Žalienenė 2009, 11) A. J. Kuro vaizduojamų daiktų materialumo, aiškios figūros praradimas verčia apmąstyti, kokio poveikio yra emocija, jausmas, idėja, pertiekiamą tapyboje.

K. Dereškevičiaus paveiksluose (žr. 4 – 6 pav.) kasdienis vaizdas užfiksuojamas, o judraus, besikeičiančio gyvenimo momentai lyg sustabdomi, kad būtų galima pasigrožėti gyvenimo momentu. Tokiu būdu menininkas parodo negrįžtamai praėjusį laiką, būties laikinumą ir nostalgiją praeičiai. Menininko pagrindinė laikmečio tema – miesto gyventojai ir jų aplinką, viešasis transportas, būstai, namai, kiemai. Viešųjų vietų fragmentai, tapyti A. Šaltenio, rodo gyvenimą tokį, koks jis yra ir jokio pagražinimo vizualioje raiškoje neieško, priešingai, „Skubrioje ekspresionistiškai realistinėje dailininko tapyboje skirtumas tarp matymo ir vaizduotės vis dėlto nėra visai aiškus, nes regimos kasdienybės nuotrupos paveiksle neretai sumontuotos į besiulę tikrovėje neįmanomą kompoziciją. Jis visuomet mėgo kartoti tuos pačius motyvus. Vienas iš jų – varginantis laukimas žmonių prigrūstose erdvėse, slogi užsitęsusi dabartis.“¹³ Vienas iš tokių vaizdų yra laukimas pašte (žr. 7 – 8 pav.). Menininko stilistikoje išvelgiu savitą pasaulio suvokimą, labai svarbus aspektas – vaizduotės ir matymo susipynimas.

8 dešimtmečio kūryba, nėra vienintelis paveikus laikotarpis. Man kaip kūrėjai didelę reikšmę turi ir „Antrojoje 6 dešimtmečio II pusėje Lietuvoje kaip tik radosi būrys naujos kartos tapytojų - Jonas Švažas, Jonas Čeponis, Silvestras Džiaukštas, Sofija Veiverytė, Vincentas Gečas, Vladas Karatajus, Augustinas Savickas, Aloyzas Stasiulevičius, Galina Petrova, Leopoldas Surgailis. Prasidėjus „atlydžiui“ jiems teko užduotis šį įveikti, nes pats gyvenimas, socialistinė tikrovė esą reikalavo naujų raiškos formų.“ Šių menininkų darbai pateikiami 9-22 pav.

Mano kūrybai „vystytis“ padeda aštuntojo dešimtmečio menininkų tapybos darbai, kuriuose vaizduojami materialūs objektai. Daiktų vaizdavimas nėra tiesmukas pasakojimas,

¹³ Grigoravičienė E. „Anarchizmai“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.mmcentras.lt/kulturos-istorija/kulturos-istorija/daile/tapyba/anachronizmai-/4877>

atsiranda emocija, kuri darbams suteikia neapčiuopiamą vertę. Vaizdavimo dualumas ir yra būtent šios vertės sukūrimas, menininkai tam pasitelkia savitus koloritus, spalvinius sprendimus.

1 pav. A. J. Kuras. *Vamzdžiai*. Kartonas, aliejus, 50 x 40 cm. 1977¹⁴

¹⁴ „A. J. Kuras“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://smallgallery.net/algimantas-kuras/>

2 - 3 pav. A. J. Kuras. *Peizažai*. Kartonas, aliejus, 50 x 40 cm. 1981¹⁵

4 pav. K. Dereškevičius, *Namas Spragšiuose*. Drobė, aliejus, 66 x 38 1977¹⁶

5 pav. K. Dereškevičius, *Troleibusas*. Drobė, aliejus, 66 x 38 1977¹⁷

¹⁵ „A. J. Kuras“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://smallgallery.net/algimantas-kuras/>

¹⁶ „Kostas Dereškevičius“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: http://www.ldsajunga.lt/Tapybos_ir_akvareles_kolekcija-251

6 pav. K. Dereškevičius, *Maršrutas nr. 5*, drobė, aliejus, 81 x 100 1974¹⁸

7 pav. Arvydas Šaltenis, „Gyvenimas“. 1974 m.¹⁹

8 pav. Arvydas Šaltenis, „Pašte“. 1975 m.¹⁹

¹⁷ „Kostas Dereškevičius“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: http://www.ldsajunga.lt/Tapybos_ir_akvareles_kolekcija-251

¹⁸ „Kostas Dereškevičius“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.mmcentras.lt/kuriniai/marsrutas-nr5/1361>

¹⁹ „Arvydas Šaltenis“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.ndg.lt/rinkiny/k%C5%ABriniai/arvydas-%C5%A1altenis.aspx>

9 pav. J. Švažas. Tiltas. 1965 m.²⁰

10 pav. Jonas Švažas „Medžiai prie ežero“ Drobė, aliejus, 70.00 x 80.00 cm 1976 m.²⁰

11 pav. J. Švažas „Vasaros spalvos“ Drobė, aliejus, 63.00 x 90.00 cm 1976 m.²⁰

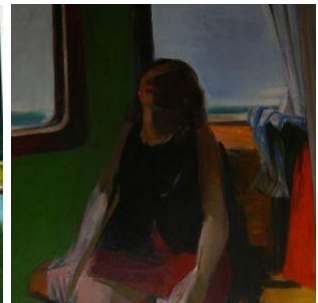
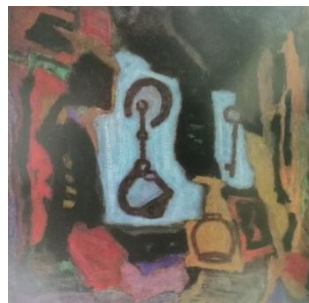
²⁰ „J. Švažas“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.daile.lt/artist/svazas-jonas-85505497/>

12 pav. Vincentas Gečas. „Avarija“. 1964 m.²¹ 13pav. Vincentas Gečas. „Širvinta“. 1960 m.²¹

14 – 15 pav. J. Švažas.. 1970. *Lietuvos tapyba*, (P. Gudys, 249)

16 – 19pav.²²

²¹„V. Gečas“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: http://www.mmcentras.lt/images/120/6/7_9/irvinta_.jpg

20 pav. Kostas Dereškevičius, „Pašto dėžutės“, dr., al., 73x116 cm. 1987

21 pav. Kostas Dereškevičius, „Maršrutas Nr.5“, dr., al., 1987²³

²² Grigoravičienė E. „Trumpa išanga į Lietuvos istoriją“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.mmcentras.lt/kulturos-istorija/kulturos-istorija/daile/tapyba/trumpa-izanga-i-liuvos-tapybos-istorija/6031>

²³ „Kostas Dereškevičius“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://smallgallery.net/kostas-dereskevičius/>

IV KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMAS

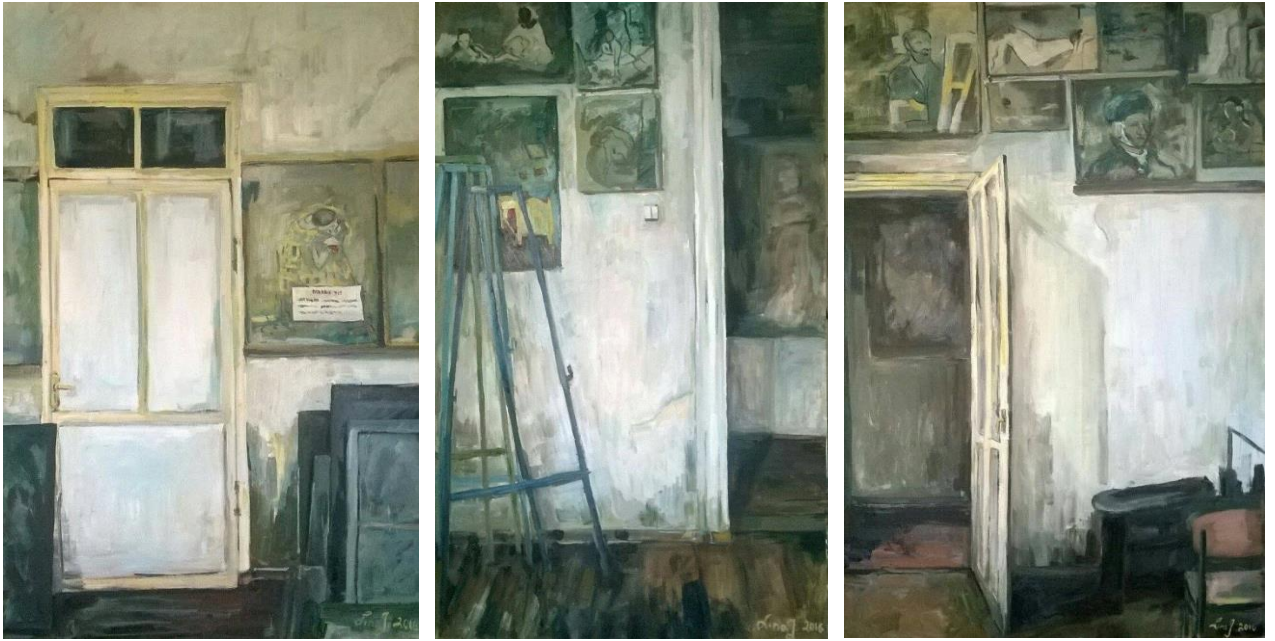
1 Darbo temos, idėjos paieškos

Santykio tarp materialumo ir dvasinio gyvenimo problematika mano tapyboje vyrauja jau keletą metų, o magistro studijų pradžioje iškėliau šią problematiką kaip pagrindinę darbų plėtojimo temą. Magistro studijas rinkausi aiškiai suvokdama savo kūrybos plėtojimo lauką, siekį tobulėti tapybinėje ekspresijoje, emocijoje, apie kurią Read H kalba: „vidinis elementas t. y. emocija turi egzistuoti; kitaip meno kūrinys nebus tikras.“ (Read H. 1994, 64) Bakalauro tapybos darbų kolekcijoje būtent emocija neatskleidžia mano savitumo, darbas gali pasirodyti sukaustytas ir tiesiogiai perteiktas realus atvaizdas darbų cikle „Dialogai interjeruose“ (žr. pav. 22). Siekiu nutolti nuo aiškios konstrukcijos, kuri tampa tik pradiniu darbų atspirties tašku. V. Gečo darbuose tikroviškas vaizdas derinamas su lakonišku, apibendrintu vaizdiniu, būtent jo kūrybos maniera daro didžiulę įtaką mano darbų temos, idėjos pasirinkimui.

Tapybos objekto, pradinio atspirties taško pasirinkimas buvo esminis elementas atskleisti materialumo ir dvasinio pasaulio santykio problematiką. Pagrindiniai ieškojimai prasidėjo magistrantūros pirmajame kurse, kuomet labai domėjausi vartojimo kultūra, apie kurią rašė L. Donskis: „Tik klausimas, kada žmogus nuspręs sustoti, supratęs, kad prasmė slypi sustojime, akimirklų sulaikyme, o ne kaitoje.“²⁴ Tuomet tapiau etiudus, skirtus užfiksuoti mane supančią vartojimo kultūrą, kurioje gausu chaoso, nereikalingų daiktų. Darbų tematiką gretinau su socialine visuomenės problema – emigracija. Tapyboje pradėdau sekti realybės vaizdus, kuriuose vaizduojami emigrantai, pabėgėlių gyvenamosios vietos (žr. pav. 55). Tačiau „prisirišu“ prie daikto, per kurį siekiu sukurti kuo išsamesnį pasakojimą, iliustraciją, pavaizduoti daugybę detalių. Suvokdama savo galimybes, dėl siekio tobulėti, atsisakau socialinės tematikos ir pasirenku abstrakčią materialaus ir dvasinio pasaulio santykio problematiką.

Tiesmukas pasakojimas, daikto realistiškas vaizdavimas nepalieka laisvės žiūrovo interpretacijai, vidiniam išgyvenimui – todėl nustojau tapyti socialines temas, susikoncentruoju į tapybinį realaus objekto vaizdavimą, pačią idėją, kuri „iššaukia“ emociją darbų kolekcijoje ir žmogaus dualumą tarp jo materialaus pasaulio ir dvasinio gyvenimo.

²⁴ Donskis L. „Bijau, kad XXI amžiuje išsipildė Mefistofelio svajonė“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-19-leonidas-donskis-bijau-kad-xxi-amziuje-issipilde-mefistofelio-svajone/105813>

22 pav. Darbų ciklas „Dialogai interjeruose“ aliejus, drobė. 2016

23 pav. Idėjos paieškos eskizas „Vartojimas“

2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai

Santykiui (materialm ir dvasiniui) išreikšti turėjau pasirinkti daiktinės aplinkos objektus. Idėjai išreikšti ieškojau natūros atitekmenų, analogo natūroje, kuris inspiruotų impulsą tapybinėmis priemonėmis išreikšti dvilypio pasaulio problematiką. Sugriuvusių ar gvenimo „nualintų“ objektų, senų mechanizmų, sunykstančių gamtoje, negyvenamų, stichijos paveiktų būstų. Atradusi apleisto lušnyno vaizdą supratau, kad tai yra tinkamas materialus objektas koncepcijai perteikti. Lušnynas yra tik pradinis „atspirties“ taškas. Rinkau medžiagą iš nugyventos suirusios realybės, vaizdai atsispindi mano rastose nuotraukose (žr. 24, 25, 26 pav.).

24, 25, 26 pav. Apleisti lūšnynai – suirusi realybė.²⁵

Naudodamasi lušnynų, daiktinės aplinkos vaizdais, pradėjau kurti eskizus kolekcijai. Formatus rinkausi neprognozuojamus, nevienodai tvarkingus, su tam tikrais kompoziciniais elementais, kompozicinėmis struktūromis. 24, 25, 26 nuotraukose yra pirminių eskizų grupė, juose užfiksuotos lušnynų vaizdų pagrindinės kompozicijos su esminėmis kontrastingomis plokštumomis.

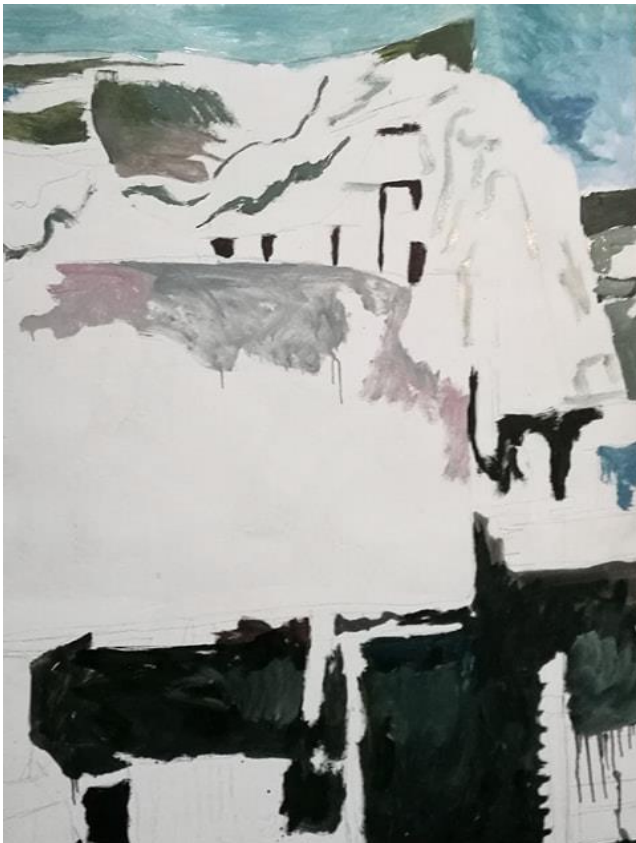

27 pav. Kompozicija I.

²⁵ Ortiz E. „Favela“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <https://www.nbcnews.com/storyline/2016-rio-summer-olympics/what-favela-five-things-know-about-rio-s-so-called-n622836>

28 pav. Kompozicija II

29 pav. Kompozicijos III.

30 pav. Kompozicija IV.

Pradėjau tapyti ant paruoštų medienos plokščių, iš kurių dvi buvo 170x230 centimetrų, o keturios – 170x130 centimetrų dydžio. Visų medienos plokščių aukščiai vienodi siekiant sukurti vientisos kompozicijos vaizdinį. Kolekcijai perteikti pasirinkau tradicinę aliejinę tapybą, kurią papildo visas ansamblis įvairių volelių, teptukų, mentelių potėpiai. Tapybos kaip žaidimo taisykles kuriu pasikliaudama savo asmenine patirtimi, gebėjimais ir eksperimentinės tapybos pagrindais. Mano kurybinius darbus inspiruoja koloritinė tapyba, kuri turi „tėkmę“ lietuvių tapyboje. 31 – 43 pav. pateikiami eskizai, darbo eigos periodai, kuomet ieškau savito kolorito ir faktūros.

31 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

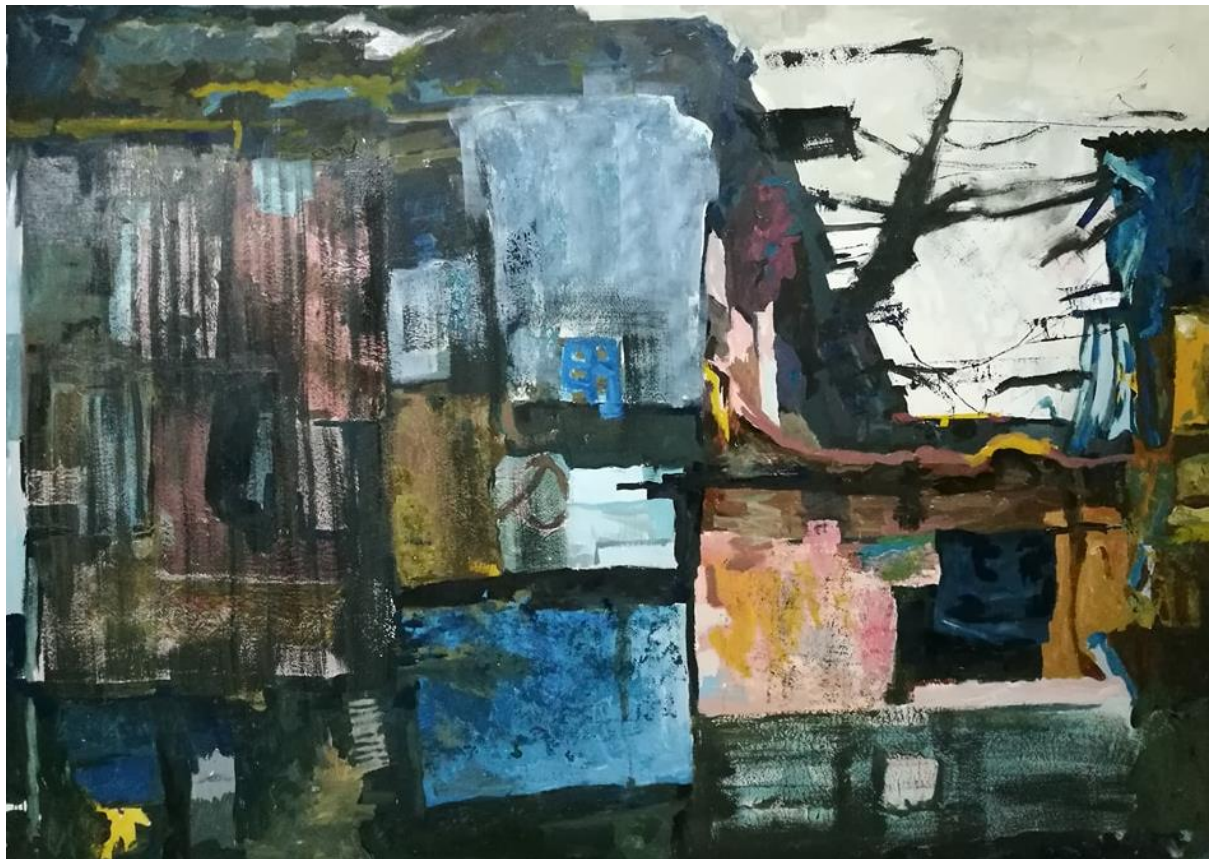
32 – 33 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

34 – 35 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

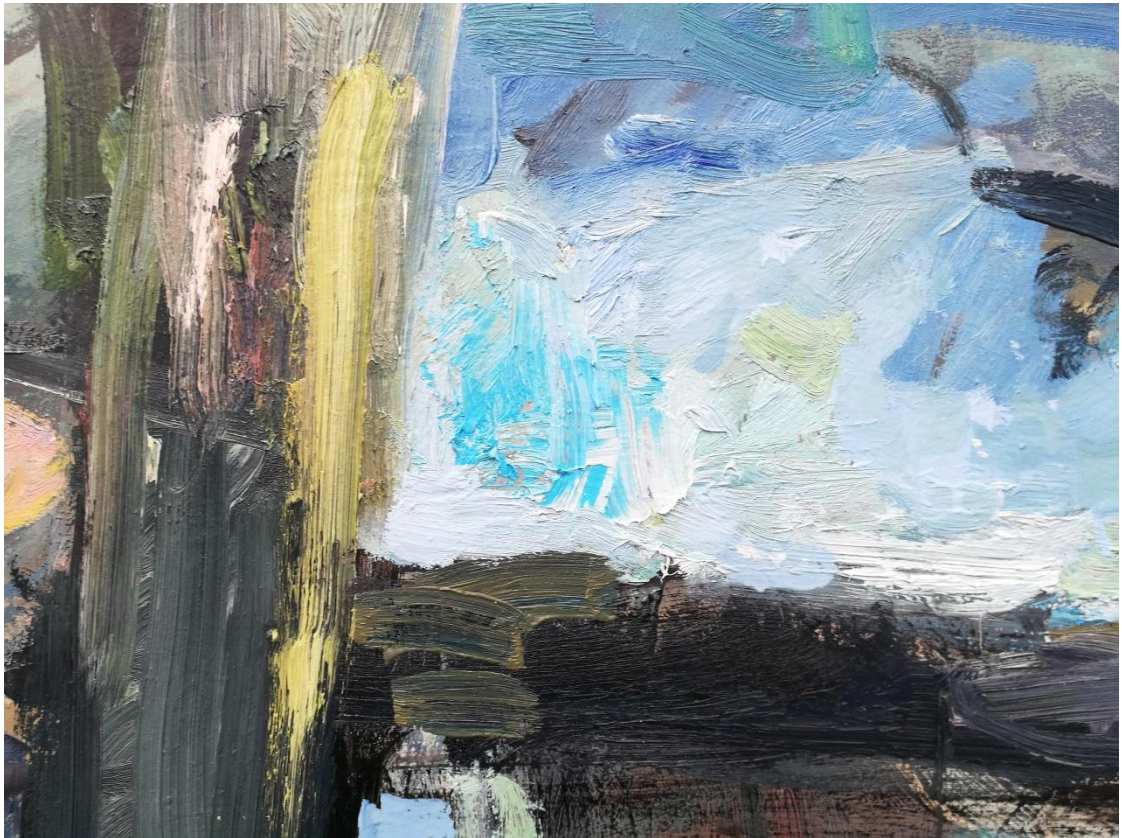
36 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

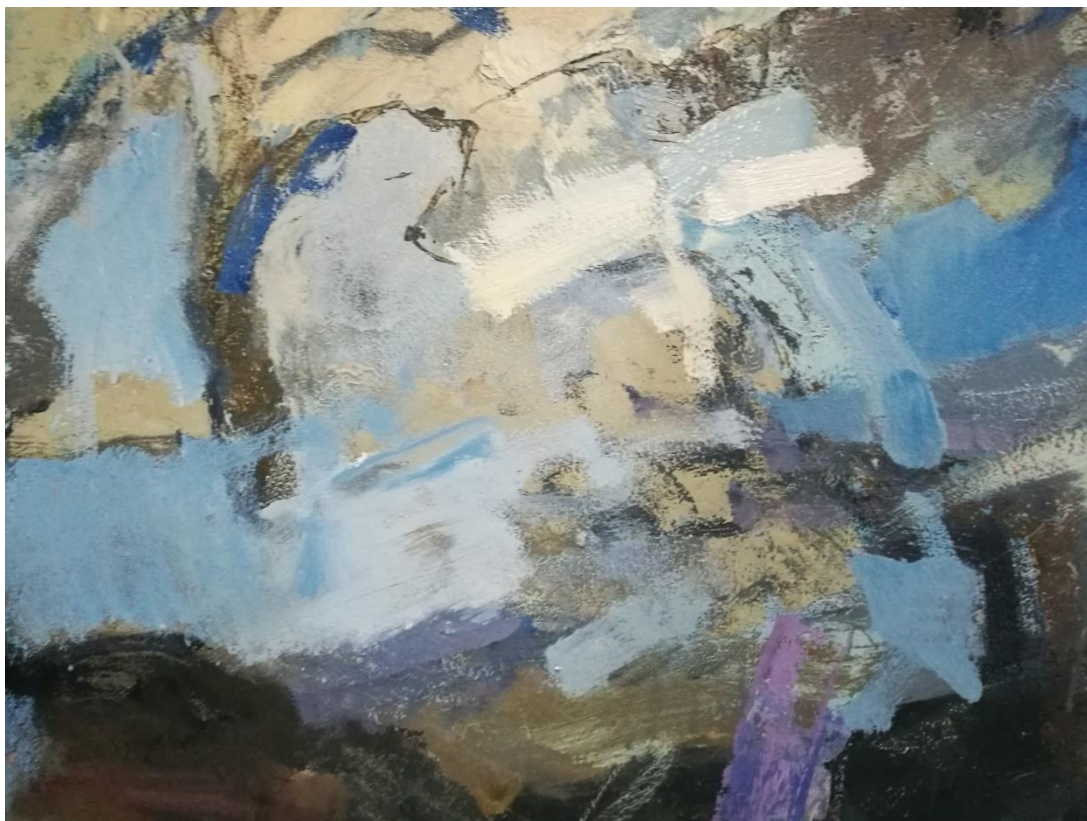
37 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

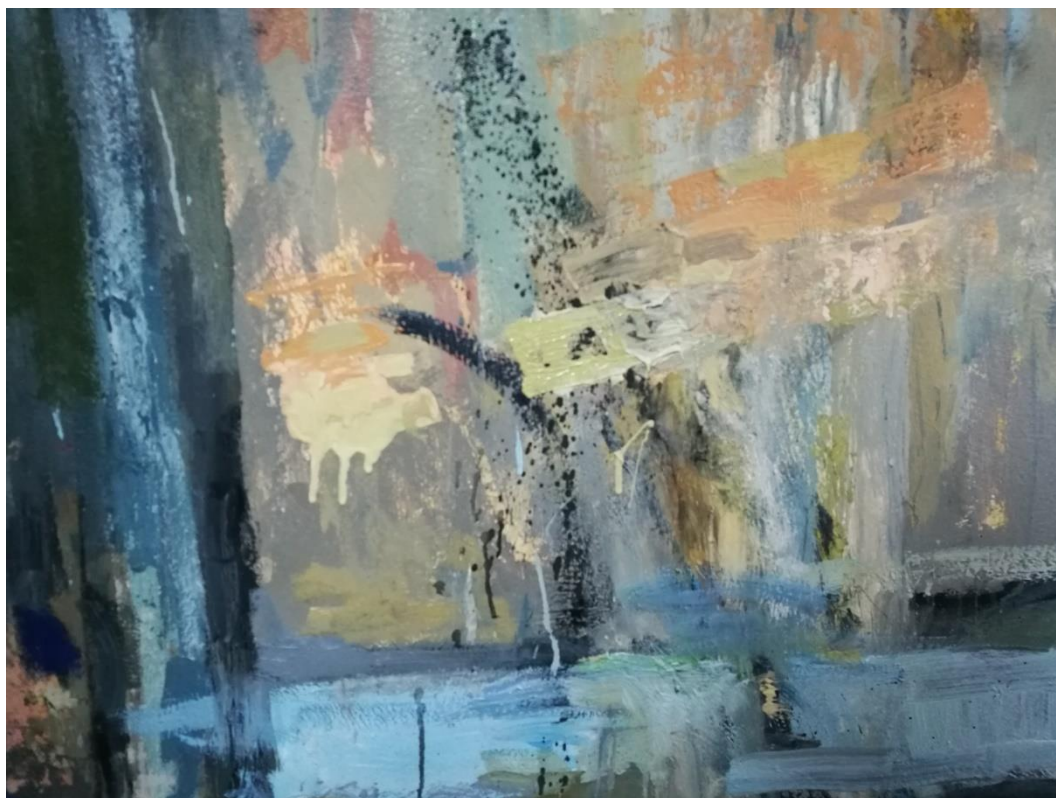
38 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

39 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

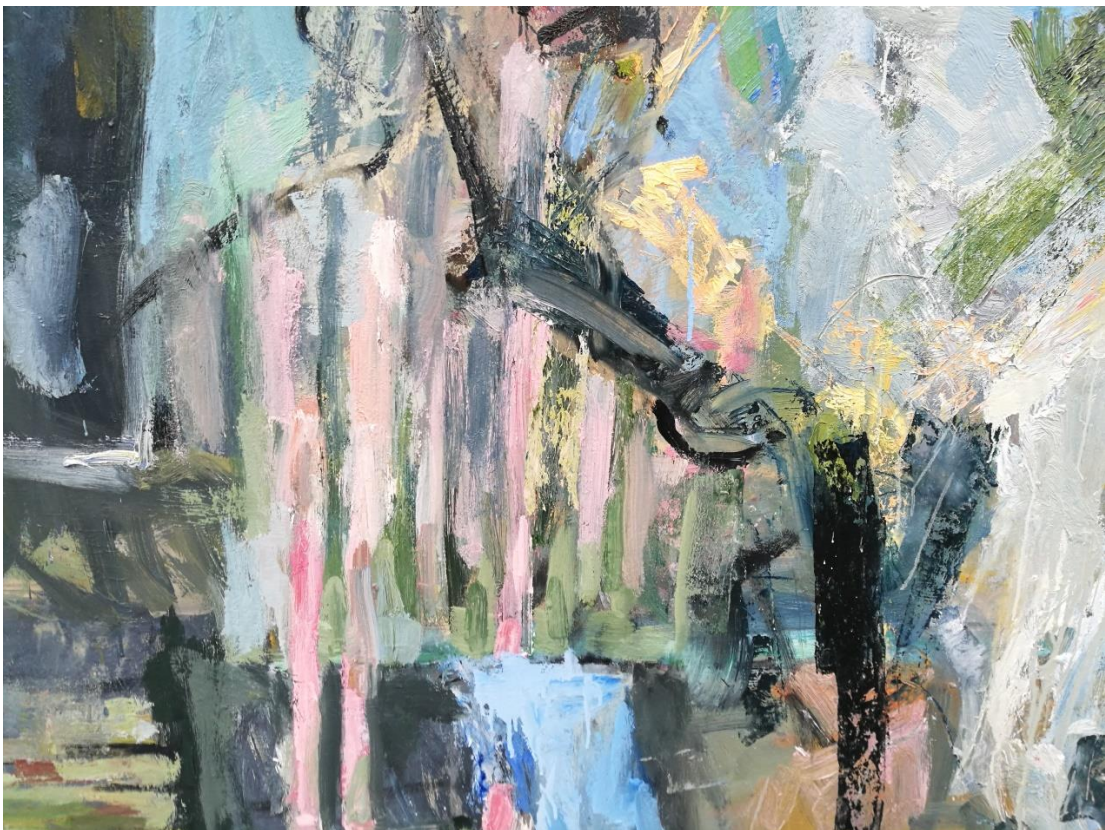
40 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

41 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

42 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

43 pav. Kolorito paieškos tapybos kolekciijoje „Realybės fragmentai“

Kompozicijos formuojasi kaip atskiros nuotaikos su savais tapybiniais akcentais ir tam tikra tapybine tema – simbolika. Mėlynos skraistės motyvas perteikiamas draperijomis, kurios atsikartoja darbų kolekcijoje. Tai gali būti suvokiama kaip simbolikos išraiška – religinėje ikonografijoje. Ikonografo br. P. Vaineikio teigimu, mėlynas apsiaustas gali būti suvokiamas kaip žmogiškumo, gyvybės simbolis.²⁶

44 pav. Mėlynos spalvos skraistės motyvas.

²⁶ Paulius Vaineikis „Ikona“ [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 5 d.]. Prieiga internete: <http://www.polia.info/Ikona/Uzmigimas.htm>

45 pav. Spalvinė kompozicija.

Šalia realybės galima „išskaityti“ simbolinius elementus. Darbe (žr. pav. 39) balta masė nugula kaip debesies elementas.

Tai mano įžvalgos, turinčios prasmę man tapant šiuos darbus. Žiūrovas gal būt juos suvoks kaip spontanišką ekspresyvios tapybos išraišką. Ši tapybinė raiška, platus potėpis, linijos grubumas yra man organiška tapybos išraiška. Ekspresionistinės tapybos būdu galiu geriausiai išsireikšti.

3 Kolekcijos analizė

Ekspressionistinės tapybos kolekcijos darbai, kurių kiekvienas turi kompozicinę struktūrą, kuria tam tikrą nuotaiką, emociją, o, kartais, lyg chaotiškas vaizdas, turi savo mintį, perteikiamą spalvos, potėpio, kolorito pagalba. Kūrinys, manau, iš tiesų yra pajaučiamas, nėra tiesmukiškai skaitomas. Tokio emocijos perteikimo, nuotaikos kūrimo ir siekiau savo tapybos darbų „Realybės fragmentai“ kolekciijoje.

Vizualios raiškos dualumas suvokiamas kaip galimybė pasirinkti tarp tapybinio realaus objekto vaizdavimo ir pačios idėjos, kuri iššaukia tam tikrą emociją. Darbuose galima įžvelgti ir tam tikrą simbolinę pusę, kuri tapant atrodo svarbi, bet žiūrovas gali tuos elementus matyti kaip spontaniškus pasirinkimus. Tapant aplinką stengiuosi „atskleisti“, išreikšti save.

Aštunto dešimtmečio tapytojų darbai inspiravo kolekcijos idėją. A. J. Kuro kūryboje atsiranda dvilypumas, kuomet darbuose politinė, socialinė tematika perteikiama naudojant materialius objektus. A. J. Kuro darbai šiame kontekste man daro didžiausią įtaką. Emocijos ir daiktiškumo santykis menininko darbuose perteikiamas iš dalies panašiomis vizualios raiškos priemonėmis, kaip ir mano kūryboje.

V IŠVADOS

1. Vizualios raiškos dualumas – galimybė pasirinkti tarp tapybinio realaus objekto vaizdavimo ir pačios idėjos, kuri iššaukia tam tikrą emociją. Tapybiniuose darbuose atsiranda galimybė žiūrėti į darbo „vidinę“, emocinę pusę arba suvokti ją kaip materialaus objekto vaizdavimą.
2. Aštunto dešimtmečio menininkai – A. J. Kuras K. Dereškevičius, A. Švėgžda, A. Šaltenis, savo darbuose perteikiantys dvasinį santykį su materialiu objektu, inspiruoja ekspresyvios tapybos pasirinkimą tapybos darbų kolekcijai „Realybės fragmentai“.
3. Tradicinė koloritinė tapyba, kuri turi „tėkmę“ Lietuvos tapybos istorijoje, naudojama ir tapybos kolekcijos kūrimo. Siekiama išreikšti emocijas, tam tikrą nuotaiką, o ne tiesiogiai iliustruoti materialiuosius objektus.
4. Tapybos darbų kolekcijoje „Realybės fragmentai“ galima išvėlgti simboliką, kuri, menininkui kuriant darbus, turi didžiulę reikšmę.
5. Gyvenimo dviprasmiškumas yra tarp materialaus ir dvasinio gyvenimo esantis kintantis santykis. Dvasingumas tampa beverčiu, jeigu žmogus pasiduoda tik materialumui, tačiau ir pats dvasingumas ne visuomet atperka materialumo nebuvimą.
6. „Vidinis“ elementas, emocija turi egzistuoti, kitaip meno kūrinys nebus „tikras“.

VI LITERATŪRA

1. Aleksandravičiūtė A., Andriuškevičius A. ir kt. *Lietuvos dailės istorija*. VDA leidykla, 2002
2. Andrijauskas A. *Kultūros filosofijos ir meno profiliai (Rytai – Vakarai – Lietuva)*. Vilnius, 2004.
3. Cipliauskas V. *Tapyba*. Vilnius, 1981
4. Černevičiūtė J. *Kultūros studijos*. Vilniaus, 2012
5. Černerevičiūtė J. *Vartojimas, identitetas ir gyvenimo stilius, filosofija, sociologija 3*. Vilnius, 2012
6. Dupre B. *50 filosofijos idėjų, kurias privalu žinoti*. Vilnius, 2009
7. Dempsey, A. *Stiliai, judėjimai, kryptys*. Presvika, Vilnius, 2004.
8. Frontisi, C. *Vizualioji meno istorija*. Kaunas: Šviesa. 2007
9. Jonaitis, A. *Spalvotyra*. Kaunas: Terra Publica 2009.
10. Gaižutis A. *Kultūros vertybės ir erzacai*. Vilnius, 1993
11. Gaižutis A. *Estetika tarp tobulumo ir mirties*. VDA, 2004
12. Gombbrich, E.H., *Dailė ir iliuzija*. Vilnius Alma Litera 2000.
13. Grakauskaitė – Karlockienė, D., *Kūrybos psichologijos pagrindai* Vilnius, 2006
14. Kačerauskas T. *Tikrovė ir kūryba*. Vilnius, 2008
15. Read H. *Trumpa moderniosios tapybos istorija*. Vilnius, 1994
16. Tamulienė, V. *Pokalbiai apie vaizduojamąją dailę: grafika, tapyba, skulptūra*. Šiauliai: Liucijus. 2010
17. Umbrasas, J. *Lietuvių tapybos raida*. Vilnius. 1987
18. Zarėka, V. *Tapybos plastinės raiškos technikos ir technologijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2013
19. Žalienė. *Algimantas Jonas Kuras tapyba piešiniai ir gyvenimo užrašai ansambliai*. VDA, 2009

VII PRIEDAI

1 Tapybos darbų kolekcija

„Realybės fragmentai I“ Aliejus, kartonas. 170x130 cm; 2018

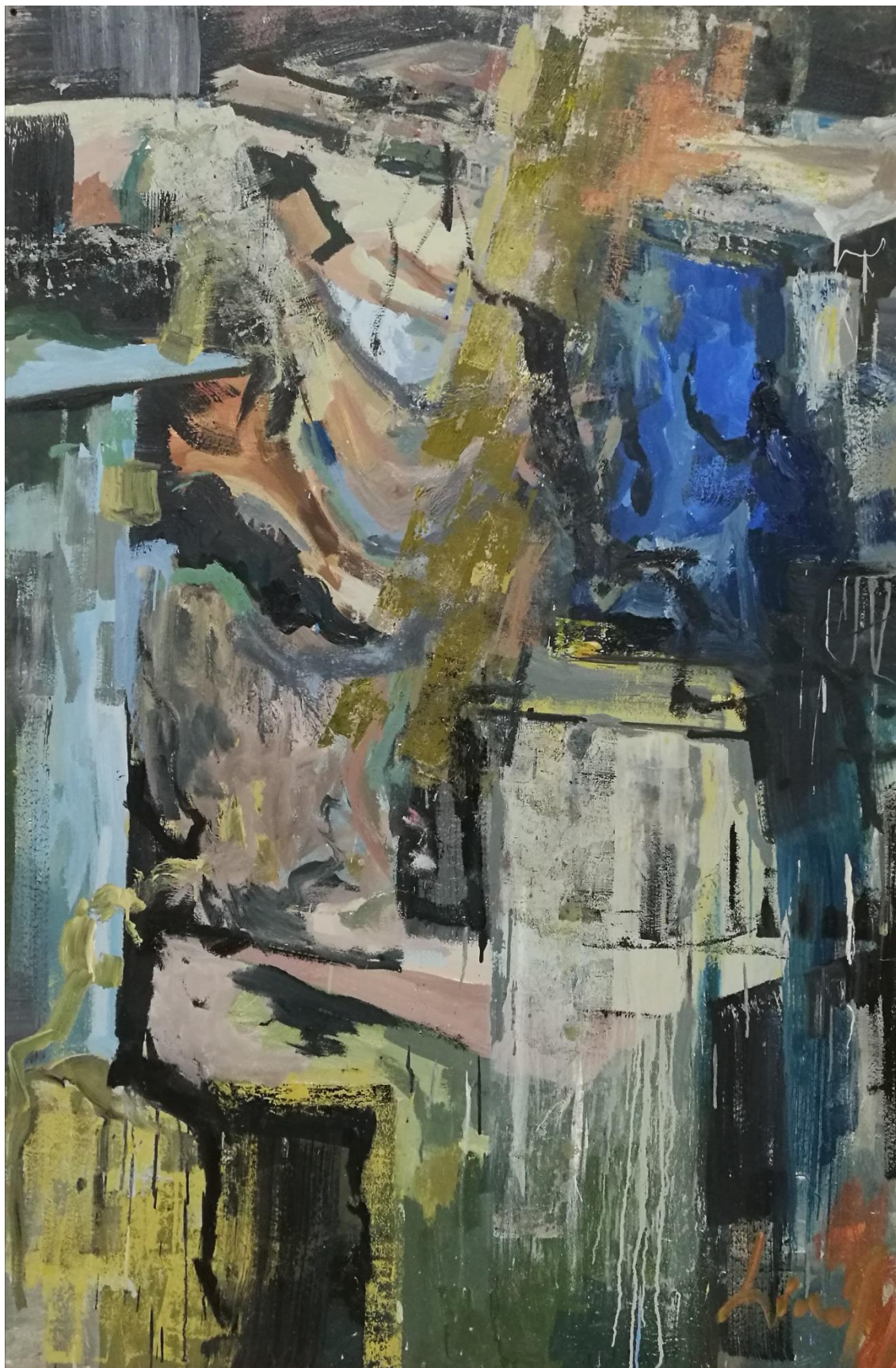
„Realybės fragmentai II“ Aliejus, kartonas. 170x250 cm; 2018

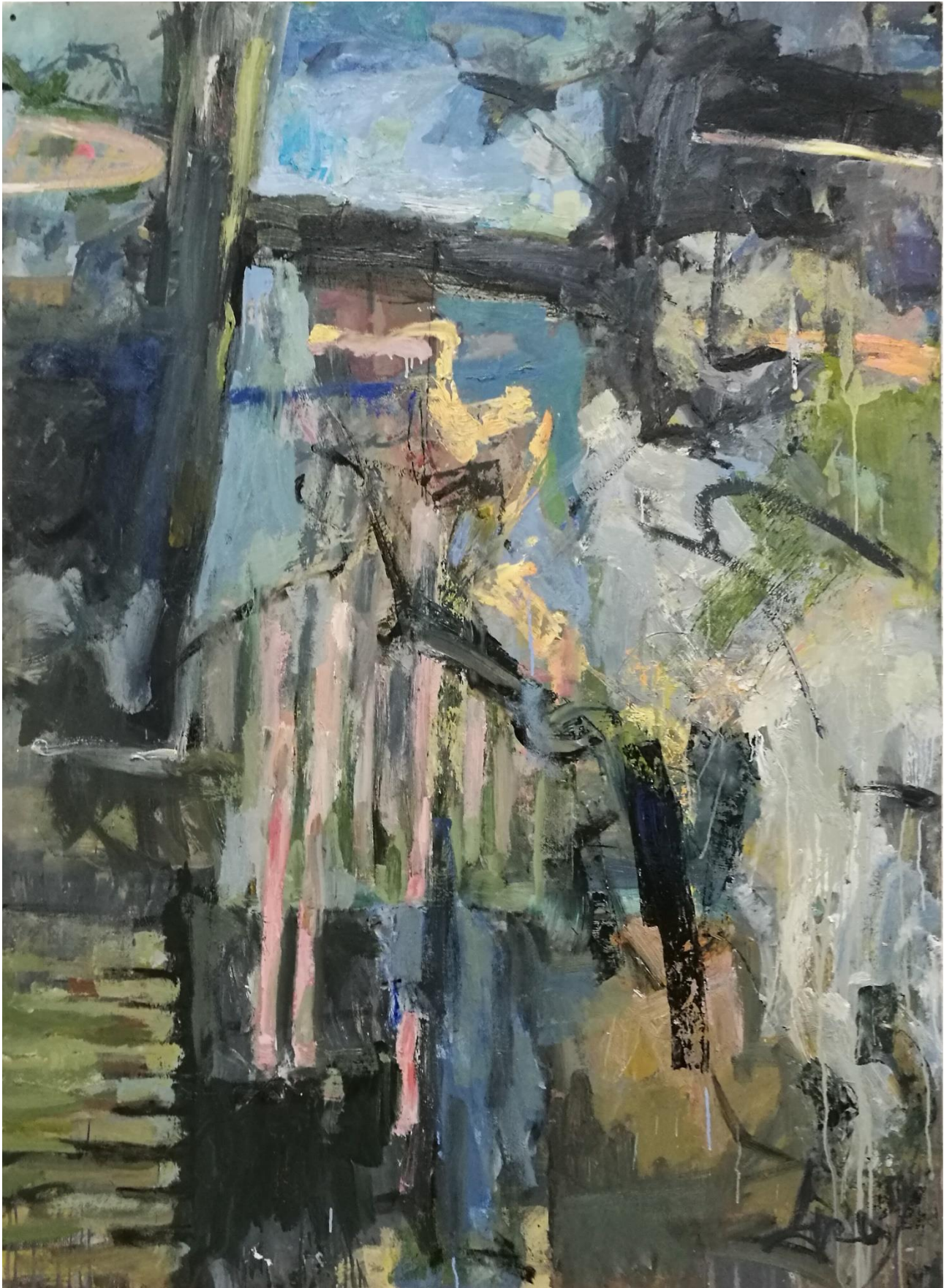
„Realybės fragmentai III“ Aliejus, kartonas. 170x250 cm; 2018

„Realybės fragmentai IV“ Aliejus, kartonas. 170x250 cm; 2018

„Realybės fragmentai V“ Aliejus, kartonas. 170x250 cm; 2018

„Realybės fragmentai VI“ Aliejus, kartonas. 170x250 cm; 2018

2 Kompaktinis diskas